

Adam Szpunar

ŻYCIE I DZIEŁO ANDRZEJA REMBIELIŃSKIEGO

Przedwczesna śmierć prof. Andrzeja Rembielińskiego oznacza ciężką stratę dla polskiej nauki prawa cywilnego i gospodarczego. Wzbudziła głęboki żal wśród kolegów i współpracowników, którzy szli razem z nim, związani szczerą przyjaźnią oraz poczuciem wspólnego celu. Dla nas wszystkich jest to nie tylko utrata wybitnego uczonego, który był naszym kolegą, jest to również strata wiernego przyjaciela i współpracownika. Potrafił on zawsze poświęcić wiele czasu i wysiłku dla tych, którzy go potrzebowali. Zmarł po heroicznej walce z nieuleczalną chorobą, która przyszła nagle i niespodziewanie. Śmierć zabrała go, kiedy liczył niespełna 56 lat i znajdował się w pełni sił twórczych oraz w okresie bujnego rozwoju swej działalności zawodowej. Jego odejście oznaczało jednocześnie unicestwienie wielu projektów i pomysłów badawczych.

Zadaniem moim jest ukazanie drogi życiowej Andrzeja Rembielińskiego i rysującego się na tym tle dzieła. Los tak zrządził, że nauczyciel pisze o swym utalentowanym uczniu. Chciałbym, żeby wywody te były wyrazem mej pamięci i przywiązania do uczonego, którego działalność naukową, dydaktyczną oraz organizacyjną uważnie śledziłem.

Życie prof. Andrzeja Rembielińskiego było ściśle związane z Łodzią. Było to miejsce jego urodzenia, młodości, wieloletniej pracy zawodowej oraz kariery naukowej. Urodził się dnia 9 XI 1931 r. w Łodzi i pochodził z rodziny, która wpisała się na trwałe do historii tego miasta. Przez całe życie był związany ze środowiskiem łódzkim. Nie oznaczało to jednak zacieśniania do spraw łączących się wyłącznie z ośrodkiem łódzkim. Działalność całego życia świadczy najlepiej o szerokości horyzontów i rozległości podjętych wysiłków.

Po ukończeniu szkoły średniej Andrzej Rembieliński podjął w 1950 r. studia prawnicze, rozpoczynając od I stopnia na Wydziale Prawa UŁ. Uzupełnił je, uzyskując stopień magistra na Wydziale Prawa UJ w Kra-

kowie. Zaraz rozpoczął pracę w sądownictwie, wyróżniając się nieprzeciętnymi zdolnościami, skoro już w 1957 r. był sędzią Sądu Wojewódzkiego dla m. Łodzi. Można powiedzieć, że jego życiorys odwzorowuje losy młodego pokolenia prawników z tamtego okresu.

W roku 1957 Andrzej Rembieliński rozpoczął pracę jako starszy asystent przy katedrze prawa cywilnego UŁ. Nominacja ta łączy go z uczelnią łódzką aż do śmierci, czyli na 30 lat. Już przy rozpoczęciu pracy ujawniły się pewne cechy Andrzeja Rembielińskiego, wynikające z zasadniczej postawy wobec problemów prawnych. Można tu wymienić: ścisły związek z praktyką, wyczucie jej potrzeb, żywe reagowanie na zagadnienia mające szczególną doniosłość społeczną i gospodarczą. Praktyka sędziowska, która trwała do 1961 r., pozostawiła niewątpliwie trwały ślad na twórczości naukowej prof. A. Rembielińskiego. Obok tego zawsze występował szacunek dla dotychczasowego dorobku nauki i orzecznictwa. Idąc w ślady najwybitniejszych cywilistów polskich, prof. A. Rembieliński uwzględniał różne czynniki, wpływające na długą ewolucję w kształtowaniu się rozwiązań prawnych. Trzeba także zaznaczyć, że od pierwszych swych publikacji żywo interesował się prawem porównawczym. Zawsze jednak unikał powierzchownego i wywołującego tylko płytkie efekty stosowania metody komparatystycznej.

W ramach zwięzłego opracowania trudno scharakteryzować zainteresowania prof. A. Rembielińskiego i ich wyniki utrwalone w formie publikacji, mających postać odrębnych dzieł lub artykułów zamieszczonych w czasopismach. Liczne prace świadczą o rozległości i wszechstronności zainteresowań ich autora. Z natury rzeczy wynika, że ich ciężar gatunkowy nie jest jednakowy.

Zainteresowania autora obejmowały początkowo dziedzinę odpowiedzialności cywilnej. Po kilku drobniejszych publikacjach zapatrywania prof. A. Rembielińskiego skryształizowały się i okrzepły. Jego wkład w tę część prawa cywilnego jest duży. Wymieńmy najważniejsze osiągnięcia z tego zakresu.

W roku 1963 Andrzej Rembieliński uzyskał na Wydziale Prawa UŁ stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy o odpowiedzialności za wypadki samochodowe na zasadzie ryzyka. Praca ta była poprzedzona kilku mniejszymi publikacjami (*Zderzenie się mechanicznych środków komunikacji a odpowiedzialność na zasadzie ryzyka*, NP 1960, nr 12). Najważniejsze fragmenty rozprawy doktorskiej były drukowane w czasopismach. Wymienić tu można następujące pozycje:

1. *Ruch samochodu jako przesłanka odpowiedzialności za wypadek* („Palestra” 1963, nr 9). Autor omówił w tym artykule pojęcie „ruchu samochodu” (w rozumieniu art. 152, 153 k.z.). Bronił bardzo szerokiego ujęcia tej przesłanki. Uważał bowiem, że odpowiedzialność na zasadzie

ryzyka obejmuje także szkody przy załadowywaniu lub wyladowywaniu towarów z samochodu ciężarowego.

2. *Wina osoby trzeciej jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność właściciela samochodu* (NP 1964, nr 4). W artykule tym została dokonana szczegółowa analiza pojęcia osoby trzeciej (w rozumieniu art. 152 i 153 k.z.).

3. *Odpowiedzialność cywilna właściciela samochodu w stosunku do pasażera z grzeszności* (ZNUL 1964, nr 35).

4. Niejako uzupełnieniem jest artykuł: *Odpowiedzialność za wypadki samochodowe w nowym kodeksie cywilnym* („Palestra” 1964, nr 10).

Trzeba zaznaczyć, że lista publikacji prof. A. Rembielińskiego poświęconych problematyce wypadków samochodowych jest długa i z biegiem lat stale narastała. Do zagadnień tych ustawicznie powracał w swych artykułach, głosach i innych przyczynkach. W tych pracach wykazywał znaczną dociekliwość i zdolność do uogólnień teoretycznych. Miał bowiem niezawodny dar odróżniania elementów istotnych od nieistotnych, dzięki czemu wymienione publikacje zachowały trwałą wartość.

W roku 1970 Andrzej Rembieliński habilitował się na Wydziale Prawa UŁ na podstawie rozprawy pt. *Odpowiedzialność cywilna za szkodę wyrządzoną przez podwładnego*. Opinie recenzentów biorących udział w przewodzie habilitacyjnym były bardzo pochlebne. Rozprawa habilitacyjna ukazała się nieco później drukiem (Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1971). Powszechnie uważa się, że dzieło to stanowi podstawową pozycję piśmiennictwa polskiego z tego zakresu.

Monografia ta była przedmiotem bardzo pozytywnych recenzji oraz wypowiedzi, które były publikowane od chwili, gdy dotarła do rąk czytelników. Wymienić tutaj należy zwłaszcza recenzję prof. W. Czachórskiego (PiP 1972, nr 1). Recenzent podkreślił doniosłe znaczenie dzieła napisanego na temat ważny, ale dotychczas mało opracowany. Wymienił liczne zalety dzieła: oszczędność w słowach, ścisłość i precyzję wyśłowienia, pogłębioną argumentację, jasny i nienasuający wątpliwości język prawniczy. Zdaniem recenzenta, zwłaszcza część druga (analityczna) monografii zasługuje na „jednolicie pochlebną ocenę”. Autor dzieła „nie pomija żadnego spornego problemu”, a jego wywód „jest udokumentowany literaturą, wykorzystuje skrupulatnie zebrane orzecznictwo”. Pomysł A. Rembielińskiego, aby w trzeciej części monografii poświęcić miejsce problemom szczegółowym na tle wybranych grup zawodowych, „uznać należy za pożyteczny i celowy z praktycznego punktu widzenia”.

Nawiązując do wywodów recenzenta, chciałbym ocenić wartość pracy i wydobyć jej myśli przewodnie. Uważam, że układ monografii jest jasny i przejrzysty. Składa się ona z trzech części, wyraźnie wyodrębnionych. W pierwszej z nich zostały przedstawione zagadnienia prawno-

porównawcze i teoretyczne. Autor zarysował w niej podstawowe warianty ujęć odpowiedzialności za podwładnego w nowoczesnych systemach prawnych. Decydujące znaczenie ma kwestia, na jakiej zasadzie opiera się odpowiedzialność za podwładnego. Pierwsze rozwiązanie (występujące zwłaszcza w RFN) polega na przyjęciu wzruszalnego domniemania winy osoby odpowiedzialnej. Drugie rozwiązanie przyjmuje odpowiedzialność obiektywną, zatem niezależną od winy przełożonego. Występuje ono zwłaszcza w prawie francuskim i angielskim. Rozwiązania trzeciego dopatruje się autor w prawie szwajcarskim, które przyjmuje system mieszany, polegający na modyfikacji domniemania winy. Na tym tle rysuje się stanowisko prawa polskiego, w którym występuje rozwiązanie drugie.

Z kolei autor zastanawia się nad charakterem odpowiedzialności za podwładnego i jej teoretycznym uzasadnieniem. Autor szczegółowo omawia wysunięte w piśmiennictwie motywy legislacyjne w tej dziedzinie. Uważa, że należy odgraniczyć od siebie dwa zespoły zagadnień. Pierwszy z nich dotyczy wszystkich możliwych ujęć odpowiedzialności za cudze czyny. Drugi zespół obejmuje motywy, które przemawiają za ukształtowaniem odpowiedzialności w art. 430 k.c. jako niezależnej od zasady winy. Autor słusznie przyjmuje, że jedynie całokształt zbiegających się argumentów zaczerpniętych z kilku koncepcji pozwala wyjaśnić przyjęte w art. 430 k.c. rozwiązanie. Wprawdzie zapatrywanie takie występowało już dawniej w piśmiennictwie, ale zasługa A. Rembielińskiego polega na pogłębieniu i rozwinięciu argumentacji.

Część druga zawiera analizę odpowiedzialności za podwładnego. Centralną jej część zajmuje omówienie przesłanek odpowiedzialności, a zwłaszcza ustalenie źródeł stosunku podporządkowania. Słuszna jest teza autora, że kierownictwo zwierzchnika należy rozumieć stosunkowo szeroko i ogólnie.

Mało jest zagadnień równie spornych jak udzielenie odpowiedzi na pytanie, kiedy szkoda została wyrządzona przy wykonywaniu czynności powierzonej podwładnemu. Obszerne wywody A. Rembielińskiego na ten temat można streścić w następujący sposób. Podkreśla on, że „tradycyjne rozróżnienie szkody wyrządzonej przy wykonywaniu i przy sposobności wykonywania powierzonej czynności nie jest rozwiązaniem właściwym”. Trzeba się zgodzić z tymi autorami (jak J. Kosik), którzy poszukują innych dróg. Chodzi o znalezienie dodatkowego kryterium w tej mierze. Otóż A. Rembieliński dopatruje się możliwości nowej wykładni wspomnianego zwrotu w powiązaniu z kryterium „działania na rachunek przełożonego”. Podwładny podlega kierownictwu i wskazówkom przełożonego tylko co do takich czynności, które wykonuje dla niego i na jego rachunek.

Wreszcie w trzeciej części monografii autor zajmuje się problemami występującymi na tle wybranych grup zawodowych. Są to: nauczyciele, lekarze, kierowcy, robotnicy uspołecznionego zakładu pracy, wreszcie kapitanowie statków. Węzłowe znaczenie ma uznanie lekarza za podwładnego.

Dodatkowego wyjaśnienia wymaga następująca sprawa. Monografia została napisana przed wydaniem wytycznych Sądu Najwyższego z dnia 15 II 1971 r. o odpowiedzialności Skarbu Państwa oraz państwowych osób prawnych (OSNCP 1971, poz. 59). W monografii A. Rembieliński bronił tezy, że art. 417 § 1 k.c. nie stanowi samodzielnej podstawy odpowiedzialności Skarbu Państwa, lecz wymaga powiązania z innymi przepisami (zwłaszcza z art. 430 k.c.). Pod wpływem wywodów wytycznych A. Rembieliński zmienił swe pierwotne zapatrywanie. W artykule opublikowanym w RPEiS (1972, nr 2) uznał, że art. 417 § 1 k.c. stanowi jednak samodzielną podstawę odpowiedzialności. Wskutek tego zakres zastosowania art. 430 k.c. uległ zacieśnieniu. W związku z tym nasuwa się refleksja natury ogólnej.

Jak wiadomo, za dominujące w piśmiennictwie polskim można obecnie uznać stanowisko, według którego w art. 417 § 1 k.c. została wprowadzona nowa i samodzielna podstawa odpowiedzialności Skarbu Państwa za funkcjonariuszy. Uważam jednak, że A. Rembieliński zbyt pochopnie skapitulował, gdy chodzi o określenie znaczenia art. 430 k.c. w systemie polskiego prawa odszkodowawczego. Trudno się zgodzić z jego tezą, jakoby do zastosowania art. 430 k.c. pozostawał tylko „margines sektora niepaństwowego”. Poza tym przepisy o odpowiedzialności cywilnej stanowią pewną całość i wykładnia jednego z nich wpływa na znaczenie drugiego.

Potem zaczął się okres wyteźonej pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej w dziedzinie prawa obrotu uspołecznionego. Można powiedzieć bez przesady, że w środowisku łódzkim Andrzej Rembieliński miał do wykonania pionierskie zadanie, ponieważ musiał zaczynać od punktu zerowego. Trzeba podkreślić z uznaniem, że bez wahań i z wielkim zapałem podjął to trudne zadanie. Prowadził samodzielnie całokształt prac związanych z nauczaniem prawa obrotu uspołecznionego (wykłady, seminarium, kierowanie licznymi pracami magisterskimi). Dokonał wiele, tworząc silny ośrodek naukowy łącznie ze swymi najbliższymi współpracownikami (dr Anna Rzetelska, dr Urszula Promińska), którzy stopniowo doktoryzowali się pod jego kierunkiem.

Podjęcie działalności naukowej i dydaktycznej w zakresie prawa obrotu uspołecznionego sprawiło, że nastąpiło charakterystyczne rozszerzenie i częściowe przesunięcie pola zainteresowań. Wiemy, jak wielkie trudności muszą przezwyciężyć wszyscy, którzy podejmują pracę w tej

ważnej, ale jeszcze nie zbadanej i niezbyt uporządkowanej dziedzinie. Dopiero stopniowo krystalizują się poglądy na temat prawa obrotu uspołecznionego. Zwłaszcza jego stosunek do prawa cywilnego i administracyjnego stanowi źródło nie kończących się kontrowersji. Także zasady rządzące prawem obrotu uspołecznionego są często mgliste.

Nawiązując do tego stwierdzenia, należy zastanowić się, jakie stanowisko zajmował prof. A. Rembieliński w toczącej się dyskusji. Jest rzeczą zrozumiałą, że stanowisko to ulegało pewnym wahaniom i modyfikacjom w związku ze zmianami w ustawodawstwie oraz ewolucją poglądów na temat prawa gospodarczego. Jak powszechnie wiadomo, koncepcja tzw. prawa gospodarczego pojawiła się w nauce radzieckiej i innych krajów socjalistycznych. W nauce polskiej koncepcja ta była bardzo różnie rozumiana. W swych wypowiedziach prof. A. Rembieliński zdecydowanie bronił zapatrywania, że w Polsce nie ma podstaw do uznania prawa gospodarczego za odrębną gałąź prawa. Stale podkreślał, że w przepisie art. 1 § 1 k.c. została wyrażona zasada jedności prawa cywilnego, które reguluje także stosunki między jednostkami gospodarki uspołecznionej. Gdy chodzi o prawo obrotu uspołecznionego, ustawicznie uwypuklał znaczenie problematyki cywilnoprawnej. Ale prof. A. Rembielińskiego cechował realizm, który był oparty na znajomości stosunków gospodarczych i społecznych. Liczył się bardzo z doniosłym znaczeniem pozako-deksowej regulacji obrotu uspołecznionego. Tej właśnie problematyce poświęcił wiele publikacji.

W działalności naukowej prof. A. Rembielińskiego można wyodrębnić dwa główne nurty. Jest rzeczą zrozumiałą, że oba te nurty przeplatają się wzajemnie i uzupełniają. Podział między nimi nie oznacza przeciwstawienia wobec znanej płynności granic między różnymi dziedzinami prawa.

Na pierwszy nurt składają się publikacje z zakresu prawa obrotu uspołecznionego. Są one liczne i zapewniają prof. A. Rembielińskiemu poczesne miejsce w polskiej nauce prawa. Należy tu przede wszystkim wymienić dwa dzieła.

1. *Ogólne warunki umów sprzedaży i dostawy — Komentarz* (Warszawa 1979). Komentarz opracowany przy współudziale J. Koprowskiego i A. Jaźwińskiego jest bardzo obszerny. W rękach prof. A. Rembielińskiego spoczywały: całość opracowania, jego ogólna redakcja i ustalenie założeń. Niezależnie od tego opracował najważniejsze partie dzieła. Praca ta ma doniosłe znaczenie dla prawa obrotu uspołecznionego. Ze względu na pogłębione ujęcie komentarz ten stanowi nieodzowny punkt wyjścia do dalszych badań z tego zakresu. Nie stracił on swej wartości mimo dokonanych zmian w materiale normatywnym. Trzeba zresztą zaznaczyć, że problematyce ogólnych warunków umów sprzedaży poświę-

cił prof. A. Rembieliński dalsze wypowiedzi, które stanowią niejako uzupełnienie komentarza. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza studium zamieszczonego w „Studiach Prawniczych” 1984, nr 3—4.

2. Niestety, prof. A. Rembieliński nie dożył ukazania się drukiem drugiego dzieła zbiorowego, mającego charakter interdyscyplinarny. Ma ono szczególnie doniosłe znaczenie w reformowanej obecnie gospodarce. Mam tu na myśli obszerne dzieło (opracowane wspólnie z C. Kosikowskim, H. Lewandowskim i M. Seweryńskim) pt. *Przedsiębiorstwo państwowe i samorząd jego załogi* (Warszawa 1987). Profesor A. Rembieliński był współautorem i koordynatorem całości. Zadanie to było szczególnie trudne, bo wymagało uwzględnienia problematyki należącej do kilku gałęzi prawa.

W związku z tymi publikacjami należy podkreślić wyjątkową umiejętność prof. A. Rembielińskiego organizowania prac zespołowych. Uwaga ta dotyczy także prac należących do drugiego nurtu, o czym będzie jeszcze mowa. Na uznanie zasługuje gruntowne przemyślenie przez niego założeń prac zbiorowych.

Wymieńmy kilka dalszych pozycji prof. A. Rembielińskiego na temat obrotu gospodarczego. Artykuł pt. *Ingerencja w trybie administracyjnym lub arbitrażowym przy zawarciu umowy dobrowolnej w obrocie gospodarczym* (PiP 1976, nr 6) spotkał się z żywym oddźwiękiem w naszym piśmiennictwie. Elementy swobody kontraktowej w stosunkach obrotu gospodarczego były przedmiotem analizy w innym artykule („Studia Prawno-Ekonomiczne”, Łódź, t. XIV). Na uwagę zasługuje także artykuł pt. *Przymus kontraktowy ex lege w obrocie towarowym* („Studia Prawno-Ekonomiczne”, Łódź, t. XVI). Interesujące wywody zawiera artykuł o umowie gospodarczej (*Studia z prawa cywilnego*, Warszawa 1983). Wymienione publikacje nie wyczerpują dorobku naukowego prof. A. Rembielińskiego z zakresu prawa obrotu gospodarczego. Można wymienić dalsze pozycje z tej dziedziny, które stanowią pewną całość, ponieważ dotyczą określenia granic swobody umownej w stosunkach obrotu gospodarczego. Zagadnieniami tymi zajmował się prof. A. Rembieliński także w drobniejszych artykułach i przyczynkach.

Niejako z pogranicza prawa obrotu gospodarczego i klasycznej cywilistyki należy wymienić cenną i nowatorską pracę pt. *Kontraktowa odpowiedzialność dłużnika za osoby trzecie w prawie cywilnym i w prawie obrotu gospodarczego* („Studia Prawno-Ekonomiczne”, Łódź, t. XII). Studium to zajmuje się wykładnią art. 474 k.c. i zastosowaniem tego przepisu w obrocie powszechnym i gospodarczym. Autor dokonał uporządkowania i wyjaśnienia zasad rządzących w tej materii. Podkreślił, że w myśl wypowiedzianej w art. 474 k.c. zasady dłużnik odpo-

wiada za cudze czyny jak za własne działanie lub zaniechanie. Dlatego przy ocenie staranności osoby trzeciej w wykonaniu zobowiązania należy stosować miernik staranności wymaganej od samego dłużnika. Autor podkreślił także, że w art. 474 k.c. nie mamy do czynienia z zasadą ryzyka „w stanie czystym” (jaka występuje w przepisach art. 433—436 k.c.). Nie następuje bowiem całkowite oderwanie odpowiedzialności od oceny działania sprawcy.

Również z pogranicza odpowiedzialności cywilnej należy odnotować krótki, ale bardzo pouczający artykuł pt. *Problemy odpowiedzialności odszkodowawczej w obrocie uspołecznionym* (PUG 1980, nr 1). Wypada wreszcie wspomnieć o rozprawie (opublikowanej przy współudziale J. Koprowskiego) dotyczącej problematyki czynów niedozwolonych w stosunkach obrotu uspołecznionego („*Studia Prawno-Ekonomiczne*”, Łódź, t. IX).

Drugi nurt twórczości prof. A. Rembielińskiego może być zaliczony do klasycznej cywilistyki. Należy tu przede wszystkim wymienić dwa dzieła.

1. Opracowana wspólnie z prof. M. Nesterowiczem monografia pt. *Odpowiedzialność cywilna zakładu hotelarskiego za rzeczy gości hotelowych* (Warszawa 1986) wzbogaciła w istotny sposób dorobek cywilistyki polskiej. Monografia stanowi całość utworzoną z dobrze ze sobą zharmonizowanych elementów. Składa się ona z dwóch części. Pierwsza z nich zawiera bardzo bogaty, materiał dotyczący odpowiedzialności cywilnej hoteli w prawie porównawczym. Druga część została poświęcona odpowiedzialności cywilnej zakładów hotelarskich w prawie polskim. Główny jej zrab (rozdz. I) mieści w sobie pogłębioną analizę przesłanek odpowiedzialności za rzeczy wniesione przez gości hotelowych. Ważny problem został omówiony w rozdz. III, który dotyczy sprawy rozszerzenia odpowiedzialności hoteli na inne podmioty.

2. Profesor A. Rembieliński jest współautorem znanego komentarza do kodeksu cywilnego. Samodzielnie opracował w nim trudne zagadnienia należące do prawa zobowiązań. Komentarz ten stanowi dzieło zbiorowe, opracowane pod redakcją J. Winiarza (Warszawa 1980). Jego drugie wydanie znajduje się w druku. Głównym tworzywem zakrojonego na szeroką skalę dzieła jest orzecznictwo. Niezależnie od swej wartości naukowej komentarz stanowi wyjątkowo cenną pomoc dla praktyki.

Profesor A. Rembieliński posiada wybitną pozycję w cywilistyce polskiej, zwłaszcza zajmującej się odpowiedzialnością cywilną. W związku z tym stwierdzeniem chciałbym zwrócić uwagę na 36 glos, które opublikował w różnych czasopismach (PiP, OSPiKA). Z natury rzeczy wynika, że rozmiary glosy nie mogą być obszerne. Ale wpływ glos na rozwój doktryny i kształtowanie się orzecznictwa jest często znacznie

większy niż opasłych książek. Nie ulega wątpliwości, że glosy prof. A. Rembielińskiego (zwłaszcza dotyczące wypadków komunikacyjnych) wywarły wpływ na judykaturę Sądu Najwyższego. We wszystkich swych glosach prof. A. Rembieliński wykazał nieprzeciętny talent polemiczny, umiejętność trafiania *in medias res*, zrozumienie potrzeb praktyki. Nic też dziwnego, że na jego glosy stale powołują się w wypowiedziach inni autorzy.

Ze spisanych tu luźnych uwag wylania się stopniowo obraz ogromnej, benedyktyńskiej wprost pracowitości prof. A. Rembielińskiego, która musi budzić szacunek i szczere uznanie. Z zestawienia jego prac wynika, że napisał 51 artykułów i rozpraw, 8 recenzji, nie licząc innych wypowiedzi. W rodzaju podsumowania spróbujmy wymienić najważniejsze cechy twórczości naukowej prof. A. Rembielińskiego; są to: gruntowność analizy prawniczej, wyjątkowa sumienność i skrupulatność w zbieraniu dokumentacji, jasność i komunikatywność stylu, silne wyczucie potrzeb społecznych i gospodarczych.

Z kolei przejdźmy do przedstawienia najważniejszych etapów drogi życiowej i zawodowej prof. A. Rembielińskiego, już po uzyskaniu przez niego tytułu docenta. W roku 1983 uchwałą Rady Państwa został mu nadany tytuł profesora nadzwyczajnego. Niestety, nie sądzone mu było doczekać się zasłużonego, dalszego awansu. Trzeba zaznaczyć, że prof. A. Rembieliński od 1977 r. był kierownikiem odrębnego zakładu prawa obrotu uspołecznionego i położył wielkie zasługi przy jego organizowaniu. Od 1981 r. objął kierownictwo Katedry Prawa Obrotu Uspołecznionego UŁ, zachowując jednak ścisły związek z cywilistyką ośrodka łódzkiego. Poświęcił on także wiele wysiłku przy organizowaniu nauczania prawa obrotu uspołecznionego w UMK w Toruniu. Od 1982 r. był tam kierownikiem zakładu prawa obrotu uspołecznionego. Wszyscy, którzy znali i cenili Andrzeja Rembielińskiego, ze wzruszeniem wspominają, że mimo nieuleczalnej choroby bez przerwy myślał o działalności swej katedry.

Warto także podkreślić, że prof. A. Rembieliński pełnił wiele funkcji administracyjnych, z których wymieniam najważniejsze. W latach 1969—1976 był kierownikiem Studium Zaocznego Prawa, a w latach 1978—1981 prodziekanem Wydziału Prawa i Administracji UŁ. Był delegatem Rady Wydziału do Senatu UŁ. Nie uchylał się od pracy społecznej, będąc przez wiele lat przewodniczącym Rady Zakładowej ZNP.

Na karcie osiągnięć organizacyjnych należy zanotować jeszcze inne pozycje. Tak więc od 1984 r. prof. A. Rembieliński był członkiem Zespołu Prawa Gospodarczego i Finansowego przy Radzie Legislacyjnej. Od 1986 r. wchodził w skład Rady PAG. Jest rzeczą zrozumiałą, że za

tym suchym wyliczeniem tytułów i stanowisk kryje się znacznie bogatsza treść.

Aby uzyskać przybliżony obraz działalności prof. A. Rembielińskiego, należy podkreślić liczne kontakty zagraniczne. Zaczęły się one w latach 1966—1968, gdy odbył studia specjalistyczne na Międzynarodowym Wydziale Nauki Prawa Porównawczego (siedziba w Strasburgu). Potem był zapraszany jako profesor na wykłady, które prowadził:

1975 r. — na Uniwersytecie J. Attila, Szeged;

1978 r. — na Uniwersytecie Jean Moulin (Lyon III);

1980 r. — na Uniwersytecie w Strasburgu;

1983 r. — na Uniwersytecie Lyon III;

1986 r. — na Uniwersytecie w Koszycach.

Obecnie należy zwięźle omówić działalność dydaktyczną i wychowawczą prof. A. Rembielińskiego. Jego osiągnięcia na tym polu są bardzo poważne. Trzeba podkreślić, że w pełni doceniał tę stronę działalności nauczyciela akademickiego. Jego wykłady były niezmiernie starannie przygotowane i odznaczały się wysokim poziomem. Nie zrażał się częstymi zmianami w materiale normatywnym i zawsze starał się przedstawić najnowszy stan ustawodawstwa oraz ewolucję poglądów nauki. Było to szczególnie trudne zadanie, bo prawo obrotu społecznego jest przecież przedmiotem nowym.

Profesor A. Rembieliński wpajał swym uczniom konieczność gruntownej analizy materiału normatywnego. Kładzenie nacisku na tę analizę nie krępowało jednak samodzielności uczniów. Nie przeszkadzało im w poszukiwaniu innych dróg i rozwiązań.

Jakież są najważniejsze osiągnięcia w działalności wychowawczej? Wymowne są suche fakty: prof. A. Rembieliński promował 3 doktorów, brał udział w licznych przewodach doktorskich i habilitacyjnych, na które był zapraszany przez inne ośrodki. Poza tym potrafił skupić dookoła siebie grono praktyków, którzy pod jego kierunkiem przygotowywali się do rzetelnej pracy naukowej.

Profesor A. Rembieliński był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany. Należy przede wszystkim wspomnieć o dwukrotnie przyznanej nagrodzie indywidualnej II stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1983, 1987). Otrzymał kilkakrotnie nagrody Rektora UŁ (1981, 1983, 1986). Otrzymał również kilka odznaczeń państwowych (Krzyż Kawalerski OOP oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej 1976).

W tym z konieczności szkicowo zarysowanym obrazie życia i dzieła prof. A. Rembielińskiego nie może zabraknąć bodaj kilku słów charakteryzujących jego stosunek do starszych i młodszych kolegów, współpracowników, wreszcie studentów. W kontaktach z kolegami cechowała go wyjątkowa skromność osobista połączona z lojalnością i uczynnością.

W kontaktach ze współpracownikami wykazywał wiele dobroci i życzliwości. Cieszył się każdym ich sukcesem. W stosunku do studentów umiejętnie kojarzył bezpośredniość i serdeczność ze stawianymi im wymaganiami.

WYKAZ PRAC NAUKOWYCH PROF. DR. HABIL. A. REMBIELIŃSKIEGO

I. MONOGRAFIE, KOMENTARZE

1. *Odpowiedzialność cywilna za szkodę wyrządzoną przez podwładnego*, Warszawa 1971.
2. *Ogólne warunki umów sprzedaży i dostawy*, Komentarz (współautorzy — J. Koprowski i A. Jaźwiński), Warszawa 1979.
3. *Kodeks cywilny z komentarzem* (współautorzy — Z. Gordon, J. Łopuski, M. Nesterowicz, K. Piasecki, L. Stecki, J. Winiarz), Warszawa 1980.
4. *Odpowiedzialność cywilna zakładu hotelarskiego za rzeczy gości hotelowych* (współautor M. Nesterowicz), Warszawa 1986.
5. *Przedsiębiorstwo państwowe i samorząd jego załogi. Komentarz* (współautorzy — C. Korikowski, H. Lewandowski, M. Seweryński), Łódź 1987.

II. ARTYKUŁY I ROZPRAWY

1. *Uwagi o zasadzie ryzyka jako podstawie odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych w kodeksie zobowiązań* (współautor — B. Lewaszkiewicz-Petrykowska), NP 1959, nr 10.
2. *Zderzenie się mechanicznych środków komunikacji a odpowiedzialność na zasadzie ryzyka*, NP 1960, nr 12.
3. *Ruch samochodu jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za wypadek*, „Palestra” 1963, nr 9.
4. *Wina osoby trzeciej jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność właściciela samochodu*, NP 1964, nr 4.
5. *Niektóre zagadnienia odpowiedzialności cywilnej za wypadki lotnicze* (współautor — M. Olszewski), NP 1964, nr 7—8.
6. *Odpowiedzialność cywilna właściciela samochodu w stosunku do pasażera z grzeczności*, ZNUŁ 1964, S. I, z. 35.
7. *Odpowiedzialność za wypadki samochodowe w nowym kodeksie cywilnym*, „Palestra” 1964, nr 10.
8. *Uwagi o odpowiedzialności cywilnej za wypadki w zatrudnieniu*, NP 1966, nr 2.
9. *Zakres odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez podwładnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1970, t. V.
10. *Prawo cywilne a prawo gospodarcze (Problemy przygotowania prawniczego kadr ekonomicznych)*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1971, t. VII.

11. Odpowiedzialność Skarbu Państwa w świetle wytycznych wymiaru sprawiedliwości z dnia 15 II 1971 r., RPEiS 1972, nr 2.
12. Pogorszenie sytuacji życiowej, „Palestra” 1972, nr 9.
13. Problematyka czynów niedozwolonych w stosunkach obrotu uspołecznionego (współautor — J. Koprowski), „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1972, t. IX.
14. Roszczenia odszkodowawcze żołnierzy z tytułu wypadków związanych ze służbą wojskową, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1972, nr 4.
15. Funkcje orzecznicze arbitrażu gospodarczego, PUG 1974, nr 8—9.
16. Kontraktowa odpowiedzialność dłużnika za osoby trzecie w prawie cywilnym i w prawie obrotu uspołecznionego, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1974, t. XII.
17. Przedawnienie roszczeń z umowy o roboty budowlane (współautor — A. Rzetelska), „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1974, t. XIII.
18. W kwestii podstawy prawnej odpowiedzialności wobec pasażera przewożonego z grzeczności, „Palestra” 1974, nr 8—9.
19. Przedsiębiorstwo państwowe jako podmiot odpowiedzialności cywilnej, ZN ASW 1974, nr 4.
20. Elementy swobody kontraktowej w stosunkach obrotu uspołecznionego, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1975, t. XIV.
21. Przymus kontraktowy ex lege w obrocie towarowym, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1976, t. XVI.
22. Ingerencja w trybie administracyjnym lub arbitrażowym przy zawarciu umowy dobrowolnej w obrocie uspołecznionym, PiP 1976, nr 6.
23. Kontraktowa i deliktowa odpowiedzialność przewoźnika w transporcie samochodowym przy przewożeniu towarów, „Przegląd Zagadnień Prawnych w Sprawach PSK” 1976, nr 13.
24. Ważniejsze problemy prawne sprzedaży eksportowej na tle o.w.s. (współautor — J. Koprowski), „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1978, nr 2.
25. Niektóre formy prawnej współpracy gospodarczej w obrocie towarowym (porozumienia w sprawie współpracy — uzgodnienia dostaw), (współautor — U. Promińska), „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1978, t. XX.
26. Odpowiedzialność sprzedawcy za szkodę transportową, „Studia Iuridica Silesiana” 1979, t. 5.
27. Problemy odpowiedzialności odszkodowawczej w obrocie uspołecznionym, PUG 1980, nr 1.
28. Ważniejsze problemy prawne sprzedaży importowej na tle o.w.s. (współautor — J. Koprowski), „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1980, nr 4.
29. Tendencje rozwojowe orzecznictwa PAG w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej jednostek gospodarki uspołecznionej, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 1982, t. XX.
30. Operacje handlowe związane z opakowaniami, „Problemy Prawa Przewozowego” 1982, t. 4.
31. Skutki prawne bezczynności jednostki gospodarki uspołecznionej w uspołecznionym obrocie towarowym, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1982, t. XXIX.
32. Nowa regulacja kar umownych w uspołecznionym obrocie towarowym, PiP 1983, nr 1.
33. Umowa gospodarcza. Studia z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa dla uczczenia 50-lecia pracy naukowej prof. dr. habil. A. Szpunara, Warszawa 1983.
34. Odpowiedzialność deliktowa za wady towaru na tle innych środków prawnych ochrony nabywcy (współautor — C. Pryca), „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1983, t. XXX.

35. *Problem nowelizacji kodeksu cywilnego*, PUG 1984, nr 5—6.
36. *Główne problemy ogólnych warunków umów sprzedaży i dostawy z 1982 r.*, „Studia Prawnicze” 1984, nr 3—4.
37. *Nowa koncepcja kary umownej w ogólnych warunkach umowy sprzedaży i dostawy z 1982* (współautor — M. Jasiakiewicz), „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1984, t. XXXIII.
38. *Problem samodzielności przedsiębiorstw państwowych w sferze umownej w świetle orzecznictwa arbitrażowego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1985, t. XXXV.
39. *Odpowiedzialność cywilna za szkody powstałe na strzeżonych parkingach samochodowych*, „Palestra” 1986, nr 9.
40. *Odpowiedzialność z art. 58 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych*, ZNUŁ 1988, nr 34.

III. PRACE W JĘZYKACH OBCYCH

1. *Droit des entreprises, Rapport polonais* (współautor — N. Gail), *Travaux de l'Association Henri Capitant, Les réactions de la doctrine à la création du droit par les juges*, „Journées Italiennes” 1980, t. XXXI.

IV. GLOSZY DO ORZECZEŃ SĄDU NAJWYŻSZEGO

1. 27 X 1961, 3CR 548/60, PiP 1963, nr 11.
2. 7 I 1966, IPR 456/65, NP 1967, nr 1.
3. 7 VII 1966, RW 505/66, OSPiKA 1967, nr 6.
4. 4 X 1966, IICR 328/66, NP 1967, nr 11.
5. 19 IX 1967, IPR 288/67, OSPiKA 1968, nr 9.
6. 30 VII 1969, IICR 269/69, OSPiKA 1970, nr 5.
7. 17 VI 1969, IICR 191/69, PiP 1970, nr 11.
8. 29 IV 1971, IICR 86/71, NP 1972, nr 12.
9. 6 VI 1973, ICZ 76/72, OSPiKA 1973, nr 6.
10. 20 XII 1972, IICZP 80/72, OSPiKA 1973, nr 10.
11. 27 VII 1973, IICR 233/73, OSPiKA 1974, nr 9.
12. 8 III 1974, ICR 21/74, OSPiKA 1975, nr 7—8.
13. 13 VIII 1975, IICR 1186/75, OSPiKA 1976, nr 3.
14. 12 I 1976, IICR 690/75, OSPiKA 1977, nr 3.
15. 6 VII 1976, IVCR 230/76, OSPiKA 1977, nr 4.
16. 25 IV 1977, IVCR 122/77, OSPiKA 1978, nr 2.
17. 25 VIII 1978, IICZP 48/78, OSPiKA 1979, nr 7—8.
18. 9 IV 1979, IVCR 85/79, OSPiKA 1979, nr 12.
19. 3 X 1978, IICR 348/78, NP 1980, nr 4.
20. 24 XII 1978, IICR 444/78, NP 1980, nr 10.

V. GLOSZY DO ORZECZEŃ GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

1. 30 XI 1973, ZIII/2-10251/73, OSPiKA 1974, nr 12.
2. 12 II 1974, ZIII/1-11598/75, „Przegląd Zagadnień Prawnych w Sprawach PSK” 1976, nr 12.

3. 9 IV 1976, IP-1609/76, „Przegląd Zagadnień Prawnych w Sprawach PSK” 1976, nr 14.
4. 20 XII 1979, IO-8472/74, OSPiKA 1977, nr 2.
5. 8 IV 1979, IP-3250/79, „Materiały Szkoleniowe z Zagadnień Prawnych PSK” 1980, nr 18.
6. 10 V 1979, OT-378/79, OSPiKA 1981, nr 7—8.
7. 23 VII 1980, OT-3711/80, OSPiKA 1982, nr 9—10.
8. 23 I 1981, OT-9070/80, OSPiKA 1982, nr 12.
9. 30 XI 1981, IP-7513/81, OSPiKA 1983, nr 7—8.
10. 18 X 1982, Tr 1939/82, Toruń, OSPiKA 1984, nr 4 (współautor — A. Załuski).
11. 5 I 1983, OT-8547/82, OSPiKA 1984, nr 9.
12. 25 X 1985, IP-7171/83, OSPiKA 1985, nr 7—8.
13. 30 III 1984 DO-2004/84, OSFiKA 1985, nr 5.

Wpłynęło
do Redakcji Naukowo-Dydaktycznej
„Folia iuridica” w 1988 r.

Katedra Prawa Cywilnego UŁ